

1740. Förordningarne af 1664, 1704, 1723 och 1731. (d) Hwar öfver Bergs Collegium har at hålla hand, på det Bergsmåns Egendom ey annorlunda, än desse Förordningar tillåta, måtte kunna gå Bergsmåns Ståndet ifrån. (e)

Den 19. Apr. Förordning, angående Stång-Järns-Smidet, och flere Hus-Hållnings-mål wid Järn-Wärken.

På det å ena sidan Järn-Tillwärdningen ey må onödigt wis inskränkas, och Cronones inkomster där medelst förminskas, samt å den andra, at ingen må misbruka sin Egendom, igenom des Skogars för storla angripande, til framdeles Frångsmål, och därpå följande egen, eller Rikets affaknad och skada, utan Järn-Tillwärdningen i Riket komma at råttas efter tillgången på Skog i Bergs-Lagerne, hwaräst Lack-Järnet beredes, och efter tillräckeligheten af de Skogar, som Hammar-wärcken härtil betiänt, eller betiäna kunna; Så warda, uppå Rikens Ständers Föreställning, de förre här om utgångne Förordningar närmare härigenom förklarade, på följande sätt:

1.) Wid Hammar-wärck innom Bergs-Lagerne tillåtes intet smide, öfver det i 1695 Års Hammar-skatts Taxering tillåteliga Quantum: Dock böra Frälse-Hammar-wärck, som ligga in-

(d) Igenom 8. §. af 1664. Års Förordning, förbindes Stapelstäders Bårgare och Brufs-Förwaltare, at i Bergs-Lagen upköpa, under sine Bruf, Bergsmåns-Hemman, Läckter och Skogar, skolandes intet köp om sådant Egendom uprättas, utan Bergs-Collegii tillstånd, som och Domhafswande stola wara förmante, at icke bemästa köp confirmera och fastå där å gifwa, med mindre det ware egilt. 1704 Års Förordning finnes igen öfwan til, uti Annmärningen wid denne Förordning, p. 1625, 1626. warandes än vidare präcaverat, at Bergsmåns Egendom ey må gå från Bergsmåns-Ståndet, hwarcken genom köp eller för Guldts skul, uti Resolutionerne på Allmogens besvär, af år 1723. §. 80. pag. 380. och af år 1731. §. 56. pag. 888.

(e) Jämför med alt detta 9. §. uti Resolutionen på Bårgerskapets besvär, af den 13. Nov. 1741, som här nedan til, på sitt ställe, förekomme.

nom, eller gränka in til Bergslagen; men bestå af egne deras Wärf underlagde Skogar, bibehållas wid Förordningen af den 2. Aug. 1731. (a) och på begiäran få et skäligt smide efter deras

Sto.

(a) År et Brev til Cammar- och Bergs-Collegierne, hwarigenom Kongl. Majt gifwer tillåta, huru som Rikens Ständer andragit några af Ribberstapet och Wdelen hos dem förde besvär, öfver den Hammar-Skatt, hwarmed deras Hamrar til 1. hel proCent blifwit belagde, så at de lika som ofrälse blifwit ansedde: Derättandes Rikens Ständer därwid, at ehuruwäl Ribberstapet och Wdelen, efter Kongl. Brevet af den 2. Jan. 1696. för deras ägande Frälse-Hamrar mått erlagga lika Skatt med Ofrälse-män til 1. hel proCent, så skal likwäl en sådan Gravation wara dem påberodad, twert emot 1686. Års Riksdags besluts 5. §. hwaruti de sig per expresse förbehållit, at deras År 1683. gjorde bewillning til $\frac{1}{2}$ proCent, af deras Järn-Tillwärdningar, ey borde i framtiden lända dem, i deras Privilegier, til någon skada och förfång, eller annorlunda uttydas och widare sträffas, än orden lyda: Och fördenkul finna Rikens Ständer, at Ribberstapet och Wdelen nu, sedan Riket ifrån Souverainitets twänget är befriat, må hade fog at återfalla deras förra Rättighet, och påstå, at med högre Hammar-Skatt utaf deras Frälse-Wärf ey blifwa ansedde, än til $\frac{1}{2}$ proCent emot Ofrälse, i kraft af förbemänte deras År 1683. gjorde bewillning; Men som de, i betraktande där af, at Rikens tillstånd ey tal någon minskning i des ingiälber, begifwit sig ifrån et slikt påstående, och i det skället utstått sig, at med nöje wilja betala den nu ålagde Hammar-Skatten af 1. hel proCent, allenast 1683. Års bewillning lägges til grund, och des kraft behåller, på det sättet, at där en Frälseman wid des Frälse-Wärf skulle kunna hinna bringa Smidet högre, än efter den utstäte Hammar-Skatten, han då för et sådant Öfwer-Smide med någon tillökning i Hammar-Skatten ey må beswäras, utan däruti niuta 1683. Års bewillning til goda: Så hafwa Rikens Ständer påstått skäligt, at Ribberstapet och Wdelen, emot detta deras begifwande, må med den här begärte Förmånen ihogkommas och hugnas ic. Och på det samma Öfwer-Smide må så mycket mindre ske med andras förfång, måga Frälse-Wärks Possessorerne, utan föregången undersökning öfwer hwar utgång de hafwa på Lack-Järn och Käll, så smida 15 Skeppund på hwart 100 Skeppund högre, än deras nu warande Hammar-Skatt är, eller ock något mer, och det utan någon ytterligare Afgift, eller tillökning i den förra Hammar-Skatten, sedan likwäl först selswa Hammar-Skatten och Öyggings-Järnet å y andragit, samt under detta quantum ey bör begräpas. Men skulle någon

III. Del. Utdr. af Förordn.

C

1740.

1740. Skogars tillräcklighet, äfwen som ock Skatte-bruk, som bestå af egne Skatte- eller Recognitions-Skogar, så begiära och erhålla högre Smide, så at både Frälse- och Skatte-Hammar-Wärk, in-
nom eller wid någon Bergslag icke, som Brevfvet af den 25. Nov. 1734. (b) synes medgifwa, därföre endast hindras, at de på en sådan Ort belägne äro. Men består Hammar-Wärket af Bergsmans-hemman, eller någre Bergsmans-hemman med deras Skogar, blifwit sedan 1664 utur Bergsmans-Ståndet olagl. dragne, och något å Skatte- eller Frälse-Jord uprättat Hammar-Wärk under-

Frälse-Wärks ägare ästunda högre Hwiter Smide, än äfwanförmått är, så måste den, likmäßigt Kongl. Brevfvet af den 27. Jul. wid en ordentlig undersökning i orten wisa des Wärk warå så långt belågit ifrån andre äldre, ädlare och angelägnare Wärk, at desse där igenom ey kunna lida något förfång, och at han med Råde-Lack-Järn ingen präjudicerar, samt äger nyttig tillgång på Kål, och wid så fatte omständigheter kan Frälse-Possessoren ey förwägras, at med sitt Hammar-Smide gå så högt, som Skogarne i längden pröfwat tåla, och det äfwen utan någon tillökning på den förra Hammar-Skatten: Hafwandes Riksens Ständer funnit, at alle de Hammar, hwilka på Frälse-grund äro belägne, och til någon del försörjas med Kål ifrån egne Frälse-Skogar, så mycket rätteligare böra considereras för Frälse-Wärk, som alt ifrån År 1683. då Ridderskapet och Adelen den halfwa proCenten utaf deras Frälse-Wärk i Hammar-Skatt bewilljade, och in til år 1696. då en hel proCent, eller hela Hammar-Skatten dem pålades, är ingen åskilnad worden gjord emellan de Wärk, som ifrån egne Frälse-ägor hade deras fulla fournering både af Malm och Kål, och dem, som til mer eller mindre förefedt sig med Kål ifrån andras Skogar, och där hos måst köpa Lack-Järn ic. hwariämte ock Riksens Ständer hållit nödigt, at äfwanbemålte Frihet til Hwiter Smide, utan widare Hammar-Skatts erläggande, ey bör wara personel, och således endast angå dem utaf Ridderskapet och Adelen, som äga Frälse-Hammar, utan följa Naturen af selswa Grunden och Egendomen efter, så at, uti hwilkens hand en Frälse-Hammare är, må ägaren därtill af samma förmån sig hafwa at hugna ic.

(b) Detta Kongl. Brevfvet af den 25. Nov. 1734. innehåller, det ingen til de ädlare Wärfens eller Hyttors, Grufwors och Masugnars präjudice skulle fördrifwa sig, til at högre drifwa sitt Stång-Järns-Smide, än 1695 års Taxering tillåter och innehåller, och det wid 8 Daler Silfvermynts plikt för hwarje Skoppund, som däröfwer tillwärtas, utan at någon pretext däremot måtte förebåras ic. ic.

1740. deklagde, så bdr et sådant Wärk för slike Skogars skuld icke få högre Smide. Ock må Bergs Collegium wid Hammar-Wärken innom Bergslagen ey flerstades tillåta högre Smide, än där Hammar-Skatten är så ringa, at Wärfen ey beqwämliken kunna underhållas, börandes ock en högre Smide tillåtas, än Skogarne rikeligen kunna tåla, och måga slike Wärk icke draga den ringaste del af Kål undan Grufwor och Hyttor, wid förlust af det tillätta högre Smidet.

2.) Hammar-Wärken i Wärmeland och på Dahl, som äro utom Bergslagen, och ey kunna draga Wed och Kål undan Grufwor och Hyttor, tillägges 16000. Skpp:d Järns årligt smide, utom Frälse-Rätten, öfwer 1695. års Hammar-Skatt, hwilket quantum Bruks-Patronerne selswe eller genom Fullmäktige, utan vidare besvär och käftsam långsammas Underförningar måga fördela sig emellan på Hammar-Wärken til et ständigt smide för framtiden, i ackt tagandes därwid en någorlunda jämnlighet efter tillgången på Skog och Kål, anten af egne Skogar eller Råde-kål, utan andras förfång, hwilken fördelning sedan bör ingifwas til Bergs-Collegium, som därefter låter upbåra Hammar-Skatten, börandes Bruks-Patronerne för 1740 och framgent rätta sitt Smide efter det quantum Hammar-Skatt, som hwart och et Wärk igenom delningen tillagdt är, wid 8 Daler Sm:ts plikt för hwart Skpp:d. som öfwer-smides.

3.) Hammar-Wärken uti andre Lands-Orter, innom Bergslagene, som sedan 1720 undergådt Ransakning, och blifwit inkränct, anten under 1695. års Hammar-Skatt, eller därwid bibehållne, förblifwa wid deras hos Bergs-Collegium erhållne Resolutioner, om de ey tillro sig hos Kongl. Maj:t kunna få ändring, eller för nya skäl begära högre Smide: Närtandes sig imedlertid, tils saken blifwit afgjord, efter förra Resolutioner, wid däri utfatt straff. Men de, som intra fatalia klagat hos Kongl. Maj:t öfwer Bergs-Collegii Resolutioner, så smida efter 1695 års Hammar-Skatt, til des Kongl. Maj:ts Resolution utfaller, enligt Kongl. Brevfvet til Bergs-Collegium af den 17. Aug. 1727.

1740. Och de, som, efter skedd undersökning, kunna wisa Tilgång af Skog, måga i följe af Undersöknings-Instrumentet, idka Smide til Resolutionen utfaller, allenast de wid årets slut sitt Siver-Smide hos Bergs-Collegium ricktigt angifwa, och Hammar-Skatten därefter erlägga.

4.) Ägarne af de öfrige Wärf, hwarwid är mindre än 6 Skpp:ds Hammar-Skatt, eller för hwilka något Siver-Smide hwarken är bewillat eller afslagit, böra, om de högre Smide åstunda, deras Ansökning därom i Bergs-Collegio annåla inom et år, sedan detta kundgjordt warder. Och om det bewises, at deras Wärf äro privilegerade på Ribbe-Tack-Järn, måga de wid en Hammare med twänne Hårdar smida efter 6 Skpp:ds Hammar-Skatt, och wid en Hård efter 3 Skpp:d, men en därtwifver, tills Undersökningarne för sig gådt, med hwilka så bör skyndas, at alt inom nästa Riksdag hos Bergs-Collegium kan wära afgjordt.

5.) De på egen Tack-Järns Tilwärfning endast grundade Hammar-Wärf, förblifwa därwid, och tillåtes dem icke, at köpa Tack-Järn, så wida icke något omgängeligt til blandning behöfves, til Järnets förbättrande, mindre at nedlägga Blåsningarne, emot Stång-Järns-Smidets ökning, så framt en Skogarne tillåta både högre Blåsning och Smide, hwarom hos Bergs-Collegium anhållas bör, då Tilwärfningen efter omständigheterna råttas, samt ägarne tillållas, at noga efterselewa sine Privilegier och Resolutioner. Dock om wid något Wärf, utom Bergelagerne, Grufworne skulle gådt ut, men Wårken hafwa nmnog Skog, och omgängeligen behöfwa Ribbe-Tack-Järn, må Bergs-Collegium sådant sparsaml. tillåta, och icke widare extendera til de små ländste Wårken i Blekinge-Cronobergs- och Calmare-Låhner, än Kongl. Brefs wet til Bergs-Colleg. af den 7. Jun. 1739. förmär. (a)

6.) På

(a) Samma Bref innehåller, at Kongl. Majst, uppå Rikens Ständers föreställning, sunnit skickligt, det måga Brufs-ägare i Calmare, Cronobergs- och Blekinge-Låner, til sine Tilwärfningars befrämjande, så köpa tillämpligt Tack-Järn, til en fjerdedel emot deras egne årlige Tilwärfningar, och det utur de Bergelager, hwarest sådant utan förfång af de

6.) På det och Wärmelands-Orten må bibehållas wid all den näring och rörelse, som där i Orten inbjudlig och tillätelig blifwa kan; Så böra och Wärmelands-bruken, enligt Förordningarne af den 20. Nov. 1649, (b) den 25. Maji 1725. (c) samt Kongl. Reso-

E 3

Reso-

åldre, och å Tack-Järns-Risp privilegerade Wårken, efter Bergs-Collegii föranstaltande, beqvämligast se kan. Hwarjämte Bergs-Collegium anbefaltes, at til underslefs förekommande wid Tack-Järnets förwande genom Sifer-Sion, taga tillämplige och behörige mått.

(b) Igenom Förordningen af den 20 Nov. 1649 förbjudes, det ingen, ehon han wära kan, af Gråsk, eller Sfråsk, i Sverige eller Finland, antingen där Berg-Wärf tillförende byggde äro, eller och härefter byggas kunna, föla efter denne dag något Wärf upbygga, det wäro sig på Crono-Statte-eller Gråsk-ågor, utan Bergs-Collegii föregående Ransafning och tillstånd. Sibr någor däremot, hafwe bemålte Collegium mact och tillstånd, samma nys uprättade Wärf, efter föregången Ransafning, saklöft och utan någon widare dom, utrifwa låta, efter såsom Bergs-Collegium skal låta sig wäro angelägit och befallat, at Cronones Strömmar, tillika med Grufwor och Bergwårken i Riter, såsom särdeles Kongl. Regalia, måga rätt i act tagas, och icke af någon misbrukas: Därjämte oberwerandes, där någre Metaller, eller Mineralier, på Gråskes-ågor finnes, då efter privilegiernes lydelse, må äganden oprajudicerlig handhafsd och fördrad warda. Slutet. befallas Bergs-Collegium, at häröfwer hafwa et noga inseende, wid Kongl. Majts tilltal och högsta onåde, om Collegium här i finnes försummeligit ic.

(c) Kongl. Majts Bref til Bergs-Collegium af den 25. Maji 1725. innehåller. 1:o.) At ingen Hammar-Patron må hafwa Frihet, at så köpa Tack-Järn ur andre Bergelager, än därifrån de ifrån ålder warit wane, deras Tack-Järn at hämta, utan böra de låmpa deras Smide efter förrådet på det Tack-Järn, som i berörde Orter tillwärfas kan: Dock at de Finse Bruken, hwilka af Tienden blifwit ruinerade, och åter böra uprättas, måga, efter 1689 års Förordning, hafwa Frihet, at uti Nora-och Lindes- samt Wåster-Bergelagen uphandla nödtärftigt Tack-Järn. Men Hammar-Wårken i Wåster-Norrland, Tiust och amorfstådes, bör aldeles förmenas, i Nora och Lindes Bergelager Tack-Järn at köpa ic. 2:o.) Ey må någon Brufs-Ädare med Tack-Järns handelen sig widare befatta, än des eget Wärf det nödwändigt betarfwar, en heller smida mer, än han är taxerad til ic. Wid Auctioner af Cronones Tjonde-och Persoble-Järn, får ingen annan binda därpå, än den, som Tack-Järnet til sin egen Smidning behöfwer: Stiglandes sedan det wid Auctionerne inropades

1740.

1740. Resolutionerne af den 28. Aug. 1727. (d) och den 3. Jul. 1729. (e) framgent bibehållas wid den Tilgång af Tack-Järn, som de härtills haft uti sielfwa Lands-Orten och Grythytte Bergslag: Dock denne sednare Bergslagens Inwånare obetagit, när de icke äro under Förslag, at så, efter sin beqvämlichkeit, afföra sitt Tack-Järn til Nora-Stad, samt til andre wäntlige och tillätelige ställen, och det där affättia. Hädan efter böra ock inga nya Hammar-Wärk tillåtas på förberörde Bergslagers Tack-Järns Tilwärfningar, så wida en så stor ymnighet därpå ey skulle finnas, at Tack-Järnet, wid de redan anlagde Wärk, icke beqvämlichen kan upsmidas. Icke heller bör istån Wärmelands Bergslag något Tack-Järn til andra Bruk så afföras, än dem, som äro belågne i Wärmeland och på Dahl, eller i andre Orter wid första foundationen blifwit på Rjöpe-Tack-Järn utur berörde Bergslager privilegerade, eller där, efter gammal sålig wana, sitt Tack-Järn uphandlat. Hwad Manufactur-wärken angår, så kan wäl där öfwer ey något wist förordnas, utan må Kongl. Bergs-Collegium, enligt Kongl. Maj:ts Bref til bemälte Collegium af den 4. Maji 1731. (f) där med

Tack-Järnet, inom 14 dagar därefter riktigt betalas. Dock måga Bruks-Patronerne i Öster-Bergslagen, emot högsta Auktions priset där i Orten, så sielfwe inlösa och behålla det Lijonde-Järn, som wid deras Mas-ugnar årligen kan falla, och de wid deras Hammar-Wärk upsmida, utan at samma Lijonde-Järn kommer at gå genom Auction ic. ic.

(d) Detta år 7. §. uti Kongl. Maj:ts Resolution på Städernes Allmänne besvär af den 28. Aug. 1727. och finnes igen äfwan til pag. 711.

(e) Denna återopade Resolutionen förmår, at den Bergsman, som intet står under Förslag, ey betages, at fritt handla med Wästgöden om Dyar och andre Waror, efter Förordningarne: Kunnandes ey heller Dörds-boerne förwägras, at emottaga Järn i betalning, allenast, hwad Tack-Järnet angår, de ey måga förnyttia det utom distrieten, som 1725. års Förordning förestrifwer, och uti Kongl. Maj:ts Resolution på Bürgerläwets besvär af den 28. Aug. 1727. och 7. §. här confirmerat, så at Tack-Järnet ey må föras til andre Bruk, än de, som därpå äro privilegerade. Men Gryttor och annat smide böra de så handla och wandla med, såsom de det bäst gitta.

(f) Hös Riksens Ständer har N. N. andragit, hwad swårighet kan ske

1740. med försära. Dock bör, hwad därwid tillgöres, ske, utan andras försång, och tilligger Bergs-Collegium, at noga tilse, det Manufactur-wärken, som någon understöd af Tack-Järn bekomma, ey måga, emot erhållne Privilegier, använda det til Stång-Järns-Smide, så ock, at Manufacturisterne, som med erbiudande, at köpa Stång-Järn, giordt ansöknung om Wärfens privilegerande, måga öfwen sådane af dem sielfwa gjorde förbindelser fullgöra: Börandes intet tillåtas, under hwad prætext det wära må, at förwandla Manufactur-wärk til Stång-Järns-hamrar.

7.) De Hammar-wärk, som wid Foundationen blifwit privilegerade på Rjöpe-Tack-Järn utur en eller annan Bergslag, måga, enligt Kongl. Brevet af den 25. Maji 1725. (g) wid samma tilgång alt stadigt orubbade bibehållas, och wära såre om tilgång af Tack-Järn på de orter, som de af ålder varit wäna, deras Tack-Järn at uphandla, på sätt, som förut om Wärmeland stadgat är, där Bergslagerne ey kunna tillwärka mera Järn, än wid de gamle Wärfen kan upsmidas, samt inga nya Hammar-wärk widare privilegeras, där det ey utan andras försång kan upwisas tillräckliga

menar de Manufactur-wärks Possessorer stola lida, som sielfwe ey äga Hyttor, at tillwärka Tack-Järnet uti, eller Hamrar, at därpå bereda ämnen til allehanda Manufactur-Sorter, med hemställande, om icke Järn-Manufactur-wärfens Possessorer må lännas frihet, at köpa Tack-Järn, och det sielfwe til ämnen, alt efter Manufactur-Sorternes beskaffenhet, adoptera, men ingalunda Stång-Järn däraf til Salu utsmida, på det de, som på mångahanda sätt förädla Järnet, Landet och Publico til nytta, kunde slippa den olägenhet, at utur andra handen taga Stång-Järn, sådant, som de kunna få, och understundom til Manufactur-Smide aldeles otiduligit. Och som Riksens Ständer äro af den tanka, at härutinnan i gemen ingen ting kan med säkerhet blifwa förordnat, utan hålla de för bäst wära, at sådana förekommande mål, som detta, måga lännas til Bergs-Collegii afhjälpande, som af des wäntlige omsörg för Bergs- och Manufactur-wärfens upkomst och uprätthållande, ey låter underlåta, at taga de wid hwarje mål befintelige omständigheter i öfwerwägande, och däröfwer, efter beskaffenheten, sig utlä. a, så gafs bemälte Collegio sådant til des efterrättelse tillägna ic.

(g) Vid, supra in not. ad §. 6.

1740. Iga nya eller gamle wälartade Malmstreck och fullkomlige Skogar, jämte Ström-fall och andre lägenheter til Hytte- och Hammar-Wärf.

8.) Wid Bergsmans-hamraene böra ägarne afswarl. tillät-las, at icke, emot Förordningar och Privilegier, smida mera, än dem tillåtit är, wid straff för oläfligit Öfwer-smide, som äfwan för-målt är om Hammar-wärken utom Bergslagen. Men skulle Bergs-Collegium finna, at Bergsmännerne ey få affättning för deras tillwärfade Tack-Järn; Så må, där Skogen finnes vara tillräckelig, något högre Smide tillåtas, wid sådana Bergsmans-hamrar, där det utan skada för Bergslagen och Blåsningarne ske kan. Skulle ock Bergsmans-hamrars Innehafware, selskwe wilsja, eller kunna öfvertalas, at, där det kan låta sig göras, sammanlägga sina Hamrar på det sätt, at en hwar behåller den tillätne Hammar-Skatten, så bör ock sådant efterlåtas, när ingen där igenom præ-judiceras, emedan på det sättet mycket Stor-wirke och omkåstnad wid Hammar-wärkens reparation skulle ärligen blifwa bespart, och Smederne hafwa ständigt arbete. Ägarne af de Hyttor och Bergs-mans-hamrar i Öster-Bergslagen, som en alt för ringa Tillwärf-ning tillagd är, tillåtes, där det utan andras förfång ske kan, at efter sine Skogars beskaffenhet idka någon högre blåsning och smide, efter som Bergs-Collegium kan nödigt och gagneligit pröf-wa, utom ädlares och andre wärks skada.

9.) När något Wärf hadanefter kommer at inskränkas, an-tingen ifrån sitt wanliga Smide, eller under det quantum, som enlig-git 1695 års Hammar-Skatt, warit tilläteligit; Så bör et sådant Bergs-Collegii förordnande kundgöras ägaren, åtminstone et år förut, på det hwar och en må kunna, utom alt för stor ändring i des rörelse, inwätta sin Tillwärfning, efter hwad som tillåtit war-der. Dock må en sådan Bruks-Patron för det sista året ey öf-werskrida, hwad honom tilförende warit tilläteligit at smida.

10.) Alt det Smide, som af en eller annan, innom eller utom Bergslagerne, kan wara föröfswat, öfwer 1695 års Hammar-

Hammar-Skatt, må lämnas opåtalt, hwad de utsatte böter angår: Men Hammar-Skatten och Bewillningen, som däröfver, sedan 1734- men icke längre tillbaka, falla bordt, bör af wederbörande för Öf-wersmidet til fulla utsköas.

11.) Men på det ey meca Smide må idkas, än äfwanför-målt är, har Kongl. Majt den 17 Maji 1739. Bergs-Collegium anbefalt, at, enligit Kongl. Brefwet af år 1734. föranskalt wid alla Hammar-wärf i Riket, det innom Januarii Månads slut h. a. et ricktigt och påliteligit Inventarium skulle uprättas öfwer 1739 års inneliggande Järn, och af Hammar-Ägarne til bemäste Col-legium, innom därpå följande Februarii Månads slut, insändas, wid 3 Dal. Smits plikt för hwar dag, dämed längre skulle drö-jas: Så at sike Inventarie-Järn sedan, ifrån detta års Tillwärfning, uti Wäg-böckerne må åtskiljas.

12.) Enär undersökningar hadanefter komma at förättas wid Hammar-wärken, därest högre smide åstundas, hwilket på Requi-rentens omkåstnad ankommer; Så bör, efter föregången Publica-tion uti Församlingarne omkring berörde Wärf, Bergmästaren, med 3 å 4 af Härads-Nämnden på landet, men Bergs-Näm-bden uti Bergslagen, förätta undersökningen, hwarwid ey allena Bruks-Patronen, som wärfket äger, måste höras, utan ock de närmast boende Bruks-Patroner och nästgränshande Skogs-Ägare, där egne Skogar uppgifwas, och bör förrättningen, sedan alt det, som blifwit påmint, är antecknat, samt uträkningen på Kål-tilgån-ger författad, ey allena underskrifwas af Undersöknings-Männen, utan ock af ägaren, och därwid hörde Bruks-Patroner och Gran-nar, som betyga, at de intet widare, än hwad anfördt är, hafwa at påminna. Skulle ock wid dese undersökningar någre påmin-nesser göras utaf Städernes eller Bergslagerne Fullmäctige, bör sådant åstwen uti Protocollet tydiligen införas, och för dem uplä-sas, samt, som förberördt är, af dem underskrifwas, hwilken me-thode wid alla undersökningar om Bergwärf framgent i åkt tagas bör. De undersökningar åter, som redan blifwit hållne, men ey ännu til wederbörande äro utgifne, böra ofördröjeligen af weders-
III, Del. Utdr. af Förordn. D böras

1740. börande Bergmästare, där det en redan skedd, utgifwas til Bruks-äganderne, tillika med betänkiandet, som därwid om Skogarnes tillräckelighet författat är, på det ägarne måga hafwa tillfälle, at bewaka sin rätt därwid: Alligandes ock dem af Bruks Patronerne och angränsande Skogs-Ägare, som därwid blifwit hörde, at med deras Underskrift bekräfta, at de en haft därwid mera at påminna, än uti Protocollet anfördt är. Skulle, sedan hela förvaltningen blifwit tillstånd ägaren, han finna, at något där emot wore at andraga, bör sådant, wid förlust af widare talan, inom 6 Månader, ifrån det han förvaltningen bekommit, hos Bergs-Collegium angifwas, och om någon ny underförning åstundas, bör den på Requiritens egen kassnad bewiljas, och imedertid med Smidet försaras efter denna Förordningen.

13.) Den år 1686. i Öster- och Väster-Bergslagen, samt uti Wärmeland, Grythytte, Nora och Lindes, samt flere Bergslager år 1721. enligt Förordningarne af den 10 Maji 1686. och 13 Apr. 1721. (a) faststälde wise Tijonde-sättningen til et wist quantum om dygnet, hwarmedelst Cronan högre Tijonde, än tilförende, tillfallit, blifwer i berörde och alle öfrige orter i Riket aldeles faststald, til

(a) Den 10 Maji 1686. afgick swar til Bergs-Collegium, angående, at Bergsmännerne i Östre- och Västre Bergslagerne, af god och fri wilja, påtagit sig någon anseeligare tillökning af Tijonde-Järnet om dygnet, för hwar Mas-ugn, i proportion, som de äro store til. Och efter Hyttelagare i berörde Bergslager sig härwid betingat, at hådanefter för widare beswår af större afgift, och all ytterligare påökning i Tijonden blifwa förskotte; Så blef sådant dem accorderat, med försäkran, at de icke skulle med större afgift beswåras, så wida icke någon extraordinaire Bewillning öfwer alt, för Riffens allmänna och oumgängeliga tarf, någon gång ske måtte.

Kongl. Brevwet til Bergs-Collegium af den 13 Apr. 1721. innehåller, at som Bruks-Patronerne och Bergsmännerne uti Lindes, Nora, Grythytte, Philips Stads, Carlstoga, Leks- och Lerbäck's Bergslager under Bewillningen begiärt, at äfwen som de andre Bergslagerne, hwilka tilförende den wisa afgiften efter dygnet talet sig påtagit, så niuta några så kallade fri- eller kall-bygga; Så s. mycktes, at bemänte Bruks-Patroner och Bergsmän, som sig den i så måtto inrättade 10. de sättningen åtagit, skola så niuta de första 3 dyggen fria, sedan Belagarne släppas til gängs.

1740. til framgen esterrättelse, så til Cronans säkerhet, som Bergsmännens upmuntran, at med flit och esterräncka söka medel och utvägar, at förbättra Hyttornes gång och drift, hwarmedelst mera Tack-Järn med mindre Skogs-Willning åstadkommas kan, allenast Hyttorne icke blifwa til större Bruf inrättade, då de därefter skattas böra.

14.) Bergs-Collegium bör hålla alfwarsam hand däröfwer, at Recognitions-Skogar och Allmännings-Tracter, som blifwit Grufwor eller Hyttor anslagne, icke måga nyttias til Stång-Järns-Smide, utan tilse, at hwar och en så nyttiar berörde Skogar, som wid Skogens öfwerlatande påhyttat warit, och Privilegier eller Resolutioner innehålla. Hwarjämte Bergs-Collegio åligger, at på det nogaste låta, igenom wederbörande Bergs-betänkte uti Bergslagerne, utfärssa alt hwad som kan skada Blåsningarne och föröda Skogarne, såsom skadeligit och oläsligit Swedjande, för-därswelige olaglige Intäkter, Nybyggen och Backe-stugor, förbudne Kål-sälningar, Getters underhållande emot Förordningarne, och Hytte-Skogars misbruk til Stång-Järns-smide wid Bergs-måns eller andre när belagne Hamror. Och när sådant befinnes, bör det genast gifwas Bergs-Collegio wid handen, som hafwer at låta urhäfwa slike Nybyggen och Intäkter, samt tilhålla Bergs-männen, at affkaffa Getterna (b) och innehålla med swedjande, samt på alt giörligit sätt förhindra, at Kål ifrån Hytte-Skogaarne måga säljas til Stång-Järns-Hamrarne, och bör Bergs-Collegium, när Bruks-ägare wid Hammar-wärken, inom eller när wid Bergslagen belagne, beträdas, at hafwa, emot sine Privilegier, öfwat oläslig Kål-handel, och dragit Wed och dragit Grufwor eller Hyttor, låta undersöka Skogarne wid et sådant Wärl, och efter deras tillräckelighet låmpa och inifränka Smidet.

15.) Bergsmännerne böra, enligt Kongl. Brevwet af år 1734. så mycket någonsin giörligit är, öfwertalas, at sammanlägga sine Hyttor, där det beqwämligen ske kan, en allenast för deras egen

D 2

Där

(b) Conf. supra 1739. års Förklaring öfwer Skogs-Ördningen §. 17. pag. 1447. & infra Resol. på Allmogens beswår af den 1 Sept. 1741. §. 18. hwarest detta förklarar.

1740.

därunder beroende nytta, och omfästningars minskande, utan ock för Skogens därigenom blifvande ansenlige besparing, wid lika mycket, om en mera Tack-Järns tillwäntande. Wid förfallande dödsfall och egendoms delning, bör öfver allt uti Bergslagerne af vederbrände tillses, at enligt, Wärmelands Bergslags-Privilegier af år 1582. en flere måga intränga sig på någre Hottor eller Hytte-delar, än som kunna sig wäl nära och blifwa bibehållne därå: Ankommandes det på Bergs-Collegii och de öfrige Bergs-betjänternes hårde ansvar, om något, som Kongl. Majst uppå Riksfens Ständers tillstyrkande, til Bergslagens bestånd nödigt pröfwat, antingen efterlåtes, eller öfwerstrides.

16.) Til förekommande af irring och oreda Bruken emellan, skal 1:o hwar och et Bruf framgent bibehållas wid den tillgång af Rål, som ägaren nu kan hafwa, antingen af egne Frälse- eller Skatte-Skogar, som han Brufet underlägga will, eller ock af Recognitions- och Allmännings-Skogar, som Wårken lagligen anslagne blifwit. 2:o När wid Brufets Fundation, eller wid de undersökningar, som redan öfver Skogarne hållne äro, eller hädan-efter hållne warda, Skatte-bönderne utlåtit sig, at willja betjäna Brufet med Rål; så bör ock Rål-tillwäntningen til brufets betjäning bibehållas, utan at andre Brufs-Patroner måga sig däruti tränga, emedan, wid en sådan händelse, Skatte-Skogarne böra anses, såsom grunden til Järn-Smide, hwilken icke får ändras, utan hwar och et bruf, enligt förberörde Resolutioner, bibehållas wid sin förwärfwade och wanlige Tillgång af Rål: Börande Brufs-Patronerne betala Allmogens Rål efter öfwerenskommande, där en annoelunda redan föranstaltat är, med reda penningar, eller sådane warde, som Brufs-Patronen må handla med, och de kunna afsämas om. Skulle ock något ske Allmogen för när, bör sådant af Bergs-Collegio genast rättas och ändras efter omständigheternes. Men skulle på somlige Orter, utom Wärmeland, finnas, at någre Bruf blifwit på wise Soeknars Skogar funderade, utan någon wiss fördelning Bruken emellan; Så må framgent i de orterne förhållas, efter som för wanligt varit, och böra defutom enskylte och slaglige föreningar icke lända någon, uti sin lagliga förwärfwade

rål

1740.

rättighet, til förfång. 3:o Beträffande Rålningar på Frälse-Skogar; så förblifwer därmed wid den disposition, som Frälse-män, enligt Privilegierna, har frihet at göra.

17.) Kongl. Majst bifaller, at Skogs-delningen Hemmansägare emellan, ämminstone i Bergslagen och omkring Bruken, skyndefamligen må wärkställes, (a) och at Allmogen nästa år och Sommar, antingen uti enighet fins emellan måga dela sine Hemmans-Skogar, och wid Håvads-Tingen låta införa delningen i Protocollet, eller, där det förummas, at Skogs-betjänterne hafwa uppfikt, hwilka Hemmans-Äboer icke wärkstält delningen, och sådant angifwa wid Håvads-Rätten, på det bemänte Rätt må kunna förordna Delnings-män, och förelägga tid och wite til delningens wärkställande ifrå många delar, som Hemmanens Äboer begiära, eller nödigt finnes. Skulle, sedan således tagligen delt är, någon twist om Skogs-lätterne eller äwårkan därå emellan Bergsmän och Hytte-lagare sig rypa om deras så kallade Nep- eller Skogs-lätter, eller ock äwårkerfste på de Crono-Allmännings- och Skogar, som Bruf och Berg-wärk tillhöra; Så blifwa sådane mål af Bergs-Tings-Rätterne hädanefter, som härtils, skärskådade och afsömda, enligt Förordningen af den 28 Nov. 1734. pag. 1107.

18.) Kongl. Majst finner ock för Brufens conservation omgängeligit, at Stor-wärks-trä af Furu, samt ämnen därtill, och de, som hafwa sådan wärk, at där af Stor-wärks-trä blifwa kunna, måga, sedan wederbörande därwid hörde blifwit, tid efter annan på Skogarne omkring Bruken, efter orternes och Skogarnes beskaffenhet, af Bergs-Jägert- eller Crono-betjänterne nödwändigt och måtteligen utkrönas (eller, om något bättre sätt til deras utmärkande kan upfinnas) och sedan bestredas både ifrån Rålning, och at huggas til Sägs-bläcker, wid den plikt, som uti Lagens 10 Cap. Bygg. Bl. stadgad är (b). Alligandes wederbörande Landshöfdingar, at om wärkställigheten där af skyndefamligen föranstalta, hwarjämte Bergs-och Crono-

D 3

Crono-

(a) Conf. infra Kongl. Brevet af den 13 Nov. 1741. angående Wed och Rål för Sala Sjöfver-wärk 2c. ad fin.

(b) Neml. 50 Daler för hwar trä, s. 9.

1740.

Erono-betjänterna böra tillse, at de utkrönte Träden ey til andre, än sine rättte bruk, måga angripas. Iffwen skola Bergs-betjante och Bruks-Patronerne gifwa Landshöfdingarne wid handen, huruvida denna utkröning wärfel. blifwit förwättad, och bör ägaren, på hwilrens mark träden krönas, efter utkröningen och öfwerenskommande med Bruks-Patronen, genast få sin riktiga och fulla betalning för de Trä, som wid afförandet dugeliga befinnas; jämwäl ock för ämnen, när de sin styrka och wärdt bekommit, samt til Brakens betjäning kunna komma at afhämtas. Och ehuruwäl icke all Timmer-handel på de orter, där Brak utom Bergslagerne äro belägne, kan förbudas; Så är likwäl nödigt, at Landshöfdingarne hålla hand däröfwer, at Bruken, igenom Säg-Timmers-handel där-omkring, ey måga skadas, eller i framtiden komma at lida brist på nödiga Stor-wärks Trä och byggnings-wirke, samt således, til Rikets stora skada, med tiden komma at gå under.

19.) Alle Hammar-Smeder, eller annat Bruksfolk, som ey hafwa något angelägit wid Tingen at uträtta, böra blifwa hemma wid sina arbeten, eller i annor händelse ersättia skadan. Och på det Smederne ey måga stadna i ofunnighet om deras skyldighet wid godt och wälslagit Järns tillwärfande, eller om sin rättts tilbörliga sökande; Så böra Bruks-Patronerne ärligen låta bewisligen för dem upläsa de därom utgångne Förordningar, hwilket äfwen af Bergs-betjänterna ske kan, när de af något tilfalle komma til Bruken, dock utan at för den orsakens skuld sig selswa, eller andra, med några resor til Bruken beswära. Skulle ock Smederne hafwa något at göra wid Tingen; så bör dem dit-resan icke förmenas.

20.) Bergs-Collegium anbefalles, at på det nogaste låta sig därom wårda, at igenom gjorde prof utröna, huru Malm-arterne med hwarandra sig bäst låta blanda, och således anstalt gibra, at godt Tack-Järn däraf tillwärfas kan: Jämwäl ock, at igenom Bergs-betjänterna nöga hand däröfwer hålla, det Järnet wid Hamnarne blir i Härden behörigen wärkat, samt wid uträkningen wäl slagit, på det öfwer något elakt Järn ey må wara orsak at klaga.

Den

Den 14. Maji. Kongl. Krigs-Collegii Bref, at 1740.

Saltpetter = Siudare få idka Handtwärk, samt hwad de til Prästerskapet böra utgöra.

Gifwes tillkänna, det Kongl. Majt. uppå Collegii föreställning, i Råder bifallit, at Saltpetter-Siudarne skal wara tillåtit, när de äro lediga ifrån Cronans-tjänst, at få idka Handtwärk, dock utan at hålla Gåsar, eller Låro-Drängar: Iffwenledes, at de måga befrias ifrån större afgifts erläggande til Prästerskapet, än Soldater utgöra, så framt de icke hafwa Hemmans-bruk.

Den 17. Maji. Ytterligare Förordning, angående Asigneringar på Wärel = Banquen, samt deras Straff, som swel och bedrägeri med Banco-Sedlar föröfwa.

1.) Den, som på något sätt förändrar eller förfalskar en Banquens-Sedel, ware sig Låne-Banco-Attest, Låne-Banquens-Asignation på Wärel-Banquen, eller Låne-Banquens Bokhålleri-Sedel til Casseuren, eller Wärel-Banquens Transport-eller Cassa-Sedel, och därmed utur Banquen, någon annan allmän Cassa, eller af någon enskylt person, tilbringar sig penningar, eller waror, bör, utan förskoning, åtskillnad eller anseende til personen, wara årelös; och stå 2 timar utan för Banco-huset wid en Påla i Hals-Järn, samt därefter med 40 par spö, eller en Månads fängelse wid Watten och Bröd, affstraffas, och sedan arbeta 3 eller flere år, eller i all sin tid wid Cronans Fästning, eller Smedia, alt som omständigheterna äro til, och giälda där till med allan skada. Samma Lag ware om den, som därtill rådt eller hulpit, så at förfalskningen och bedrägeriet därigenom giordt och befordrat blifwit: Och den, som utpränglar en Sedel, den han wet wara falsk, och skaffar sig derföre penningar, eller waror, plicte, efter omständigheterna, med